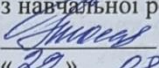

**КИЇВСЬКИЙ ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ АРХІТЕКТУРИ,
БУДІВНИЦТВА ТА УПРАВЛІННЯ**

Циклова комісія Суспільних дисциплін

Відділення: Будівельне

ЗАТВЕРДЖУЮ
Заступник директора
з навчальної роботи
 Тетяна КОСА
«29» 08 2025 року

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ І ДЕРЖАВНОСТІ**

Галузь знань: **G Інженерія, виробництво та будівництво**

Спеціальність: **G19 Будівництво та цивільна інженерія**

Освітньо-професійна програма: **Будівництво та експлуатація будівель та споруд**

Освітньо-кваліфікаційний ступінь: **фаховий молодший бакалавр**

КИЇВ – 2025

Робоча програма навчальної дисципліни «Історія української культури і державності» для здобувачів фахової передвищої освіти освітньо-професійного ступеню фаховий молодший бакалавр.

Галузь знань: G Інженерія, виробництво та будівництво

Спеціальність: G19 Будівництво та цивільна інженерія

Освітньо-професійна програма: Будівництво та експлуатація будівель та споруд

Освітньо-кваліфікаційний ступінь: фаховий молодший бакалавр

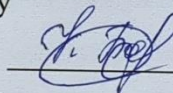
Робочу програму навчальної дисципліни уклали: Костюк О.В., кандидат філософських наук, доцент, викладач філософських дисциплін, спеціаліст вищої категорії.

Робочу програму навчальної дисципліни «Історія української культури і державності»:

Розглянуто та схвалено на засіданні циклової комісії Суспільних дисциплін

Протокол № 1 від «27» серпня 2025 року

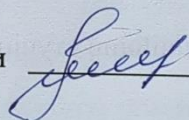
Голова циклової комісії

Катерина БАТРАК

Погоджено

Гарант освітньо-професійної програми

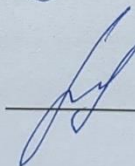

Наталія НЕГУССОВА

« 28 » 08 2025 року

Розглянуто

Методист коледжу

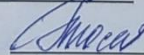
Ірина ТИМОШЕНКО

« 28 » серпня 20 25 року

Схвалено методичною радою коледжу

Протокол № 1 від « 28 » 08 2025 року

Голова методичної ради

Тетяна КОСА

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назва навчальної дисципліни	Історія української культури і державності
Статус	Обов'язкова компонента освітньо–професійної програми
Форма навчання	денна
Мова викладання	українська
Кількість кредитів ЄКТС/ годин	2/60
Індивідуальне завдання (курсний проект, курсова робота)	не передбачено
Форма контролю	<u>залік</u>

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Метою вивчення навчальної дисципліни «Історія української культури і державності» є:

- формування історичної свідомості та усвідомлення власної національної ідентичності у взаємозв'язку з культурними традиціями;
- виховання патріотичного світогляду, поваги до історико-культурної спадщини та активної громадянської позиції;
- засвоєння та осмислення ключових історичних і культурних явищ і процесів, що визначають місце України у світовій цивілізації.

Завдання навчальної дисципліни «Історія української культури і державності» полягає в

- поглибленні інтересу до історії та культури України як складових гуманітарної підготовки;
- розвитку мисленнєвих здібностей і вмінь, необхідних для розуміння сучасних викликів та їх історико-культурних витоків;
- набутті системних знань про факти, події, явища та тенденції

розвитку української державності й культури;

– ознайомленні з пам'ятками матеріальної й духовної культури, їхнім значенням для національної та європейської традиції;

– формуванні вмінь аналізувати взаємозв'язок політичних і культурних процесів, оцінювати їхній вплив на становлення української нації.

Процес вивчення дисципліни спрямований на формування елементів наступних **компетентностей**:

ЗК 1. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини громадянина в Україні.

ЗК 2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

У результаті **вивчення** навчальної дисципліни формуються **програмні результати навчання відповідно до ОПП**:

РН 1. Розуміти основи демократичного устрою держави, верховенства права, знати і реалізовувати права і обов'язки громадянина України.

РН 2. Оцінювати сучасний стан культурного розвитку держави, розвивати та вдосконалювати інтелектуальний, загальнокультурний, фізичний і духовний рівень. Бути активним суб'єктом професійної та економічної діяльності держави.

Очікувані результати навчання:

Тема 1. Вступ. Найдавніша історія і культура України (палеоліт – бронзова доба):

– знати предмет і завдання курсу «Історія української державності та культури», його відмінність від загальної історії України;

– знати хронологічні межі та головні археологічні культури (Киїк-Коба, Мізин,

- Трипілля тощо);
- пояснювати зміст і наслідки неолітичної революції для господарства та культури;
 - характеризувати матеріальну і духовну культуру ранніх суспільств, сакральні практики, мистецтво;
 - локалізувати на карті ключові стоянки, поселення і ареали культур;
 - уміти працювати з археологічними артефактами/ілюстраціями як історичними джерелами.

Тема 2. Давні народи і античні держави Північного Причорномор'я: державність і культура:

- знати киммерійців, скіфів, сарматів: політичні структури, вірування, мистецтво «звіриної стилістики»;
- характеризувати античні поліси (Ольвія, Херсонес, Пантікапей): устрій, право, громадянство;
- пояснювати культурні впливи еллінського світу (театр, писемність, міська культура);
- локалізувати на карті колонізації Північного Причорномор'я та торговельні шляхи;
- аналізувати взаємини «поліс – варварський світ» і їхній вплив на місцеві традиції;
- робити висновки про спадковість античної спадщини для подальшої української культури.

Тема 3. Слов'яни і постання Київської Русі: державність, християнізація і культура:

- знати етапи розселення слов'ян, суспільний устрій і язичницький пантеон;
- пояснювати причини формування державності та об'єднання навколо Києва;
- аналізувати значення християнізації для права, освіти, мистецтва та міжнародного статусу;
- знати основні писемні джерела (літописи, «Руська правда») і пам'ятки архітектури;

- описувати систему управління, військо, податки та міську культуру;
- уміти співвідносити політичні події з культурними досягненнями доби.

Тема 4. Галицько-Волинська держава і культура середньовіччя:

- знати політичну еволюцію держави та роль династії Романовичів (коронація Данила);
- характеризувати зовнішньополітичні зв'язки з Європою та Церквою;
- пояснювати міське самоврядування, магдебурзьке право і торгіві осередки;
- розпізнавати стильові риси романіки та готики, іконопис, книжність;
- аналізувати місце церкви і монастирів у культурному житті;
- встановлювати спадкоємність державних інститутів і культурних традицій.

Тема 5. Козацька доба та культура Ренесансу–Бароко: Січ і Гетьманщина:

- знати причини виникнення козацтва та інституції Запорозької Січі;
- характеризувати Визвольну війну середини XVII ст. та формування козацької держави;
- пояснювати зміст Березневих статей і Конституції Пилипа Орлика;
- описувати феномен козацького бароко в архітектурі, іконописі, музиці;
- знати роль братств, шкіл і Києво-Могилянської академії у розвитку освіти;
- уміти аналізувати карти адміністративного устрою та символіку козацької доби.

Тема 6. Українські землі у XVIII–XIX ст.: імперські політики і національно-культурне відродження:

- знати наслідки ліквідації автономій та політику Російської й Австрійської імперій щодо українців;
- пояснювати культурні процеси доби Просвітництва та романтизму;
- характеризувати рухи націєтворення (Кирило-Мефодіївське братство, «Руська трійця»);
- знати мовну політику і заборони (Валуєвський циркуляр, Емський указ) та їхній вплив на культуру;
- аналізувати внесок українських митців і науковців (література, театр, музика, фольклор);

– уміти співвідносити соціально-економічні зміни з культурними трансформаціями.

Тема 7. Українська революція 1917–1921 рр. і культура революційної доби:

- знати етапи УЦР, Гетьманату, Директорії та ключові акти (універсали, Акт Злуки);
- характеризувати створення державних інститутів, символіки, армії, освіти;
- пояснювати культурні ініціативи та українізаційні процеси початку 1920-х рр.;
- аналізувати причини та наслідки поразки визвольних змагань;
- уміти читати та порівнювати тексти актів УНР/ЗУНР як джерела;
- визначати місце революційної доби в розвитку модерної української культури.

Тема 8. Міжвоєння, Друга світова війна та повоєння: тоталітаризм і культурний спротив:

- знати індустріалізацію, колективізацію, Голодомор та репресії як політику режиму;
- характеризувати явище «Розстріляного відродження» і його наслідки;
- пояснювати становище українців у Польщі, Румунії, Чехословаччині у 1921–1939 рр.;
- знати перебіг війни на території України, окупаційний режим, рух Опору, діяльність УПА;
- описувати Голокост, депортації, післявоєнну відбудову і радянізацію;
- знати феномен «шістдесятників», дисидентський рух та їхній культурний вплив.

Тема 9. Відновлення незалежності та державотворення 1991–2013 рр.: інститути і культурна політика:

- знати обставини проголошення незалежності, референдум 1991 р., Конституцію 1996 р.;
- характеризувати становлення інститутів держави, політичні реформи та економічні трансформації;
- пояснювати культурну політику незалежної України (мова, освіта, пам'ять, церква);

- аналізувати причини і наслідки Помаранчевої революції;
- уміти інтерпретувати статистичні та картографічні матеріали періоду;
- визначати основні досягнення і проблеми розвитку культури 1991–2013 рр.

Тема 10. Україна у ХХІ ст.: Революція Гідності, війна, євроінтеграція і сучасна культура:

- знати причини, перебіг і значення Революції Гідності;
- пояснювати анексію Криму, російську агресію, типи сучасних воєн і гібридних загроз;
- характеризувати роль добровольчих формувань, волонтерського руху, громадянського суспільства;
- знати напрями реформ та цифрової держави (е-послуги, культура пам'яті, дерусифікація);
- оцінювати вплив війни на культурну спадщину та сучасні культурні практики (кіно, музика, література, медіамистецтво);
- уміти аргументувати значення євроінтеграції, безвізу та міжнародної підтримки для розвитку державності і культури.

3. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1 Вступ. Найдавніша історія і культура України.

Тема 2 Давні народи та античні держави Північного Причорномор'я. Державні моделі і міська культура.

Тема 3 Слов'яни і постання Київської Русі. Християнізація, право і культура Русі.

Тема 4 Галицько-Волинська держава. Середньовічна культура і міське самоврядування.

Тема 5 Українські землі у складі Литви та Польщі. Ренесанс, братства, книгодрукування.

Тема 6 Козацька доба і Гетьманщина. Козацька державність і барокова культура.

Тема 7 Українські землі у XVIII - XIX ст. Імперські політики та національно-культурне відродження.

Тема 8 Українська революція 1917–1921 рр. Міжвоєння, тоталітаризм і «Розстріляне відродження».

Тема 9 Друга світова війна і повоєнні десятиліття. Шістдесятництво, дисидентський рух, культурні трансформації.

Тема 10 Незалежна Україна 1991–2025. Революція Гідності, війна, євроінтеграція і сучасна культурна політика.

4. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

4.1. Денна форма навчання

№ заняття	Назви тем	Кількість годин						Рекомендовані джерела інформації
		Денна форма навчання						
		усього	у тому числі					
лекції	практичні		лабораторні	семінарські	самостійна робота			
1	2	3	4	5	6	7	8	9
II рік навчання, IV семестр								
	Тема 1. Вступ. Найдавніша історія і культура України	4	-	-	-	2	2	
1	1.1. Предмет курсу, джерела та періодизація 1.2. Археологічні культури палеоліту–бронзи і перші суспільні організації 1.3. Неолітична революція, Трипілля, зародження протодержавних форм	4	-	-	-	2	2	О 3 с 6–9
	Тема 2. Давні народи та античні держави Північного Причорномор'я. Державні моделі і міська культура	6	2	-	-	2	2	
2	2.1. Кіммерійці, скіфи, сармати: політичні структури, вірування, мистецтво 2.2. Античні поліси (Ольвія, Херсонес, Боспор): інститути, право, міське життя	6	2	-	-	2	2	О 3 с 9–18

	2.3. Взаємодія «поліс – варварський світ», торгівля і культура спадщина							
	Тема 3. Слов'яни і постання Київської Русі. Християнізація, право і культура Русі	4	-	-	-	2	2	
3	3.1. Розселення слов'ян, ранні союзи, язичницький пантеон 3.2. Утворення держави, прийняття християнства, «Руська правда» 3.3. Писемність і літописання, архітектура й мистецтво, міжнародні зв'язки	4	-	-	-	2	2	О 3 с 18–29
	Тема 4. Галицько-Волинська держава. Середньовічна культура і міське самоврядування	6	2	-	-	2	2	
4	4.1. Політика Романовичів, коронація Данила, зовнішні відносини 4.2. Міста, торгівля, магдебурзьке право, соціальна структура 4.3. Княжі двори і монастирі, книжність, романіка та готика	6	2	-	-	2	2	О 3 с 29–44
	Тема 5. Українські землі у складі Литви та Польщі. Ренесанс, братства, книгодрукування	6	2	-	-	2	2	
5	5.1. Адміністративно-правова інтеграція, унії і конфесійні процеси 5.2. Братства, школи, Острозька академія, початки книгодрукування 5.3. Берестейська унія, барокова культура, зародження козацтва	6	2	-	-	2	2	О 3 с 44–56
	Тема 6. Козацька доба і Гетьманщина. Козацька державність і барокова культура	6	2	-	-	2	2	
6	6.1. Запорозька Січ: інституції, право, символіка 6.2. Визвольна війна 1648–1657, Березневі статті, Конституція Пилипа Орлика	6	2	-	-	2	2	О 3 с 56–65

	6.3. Козацьке бароко, іконопис і музика, освіта (КМА, колегіуми)							
	Тема 7. Українські землі у XVIII–XIX ст. Імперські політики та національно-культурне відродження	6	2	-	-	-	4	
7	7.1. Ліквідація автономій, адміністративні реформи, модернізація 7.2. «Руська трійця», Кирило-Мефодіївське братство, Шевченко, громадівський рух 7.3. Мовні заборони (Валуєвський циркуляр, Емський указ), преса, театр, музика	6	2	-	-	-	4	О 3 с 65–75
	Тема 8. Українська революція 1917–1921 рр. Міжвоєння, тоталітаризм і «Розстріляне відродження»	6	2	-	-	2	2	
8	8.1. УЦР, Гетьманат, Директорія, Акт Злуки: інституції й символи 8.2. Політика українізації 1920-х і культурні ініціативи 8.3. Індустріалізація, колективізація, Голодомор, репресії та «Розстріляне відродження»	6	2	-	-	2	2	О 3 с 75–79
	Тема 9. Друга світова війна і повоєнні десятиліття. Шістдесятництво, дисидентський рух, культурні трансформації	6	2	-	-	2	2	
9	9.1. Війна на території України, окупаційний режим, Голокост, УПА 9.2. Відбудова, радянська політика пам'яті, церква і культура 9.3. «Відлига», шістдесятники, самвидав і дисидентський рух	6	2	-	-	2	2	О 3 с 79–84
	Тема 10. Незалежна Україна 1991–2025. Революція Гідності, війна, євроінтеграція і сучасна культурна політика	8	2	-	-	2	4	

10	10.1. Проголошення незалежності, Конституція 1996 р., формування інститутів 10.2. Помаранчева революція, Революція Гідності, громадянське суспільство 10.3. Агресія РФ, безвіз та євроінтеграція, дерусифікація, охорона спадщини й цифрова культура	8	2	-	-	2	4	О 3 с 84–87
	Разом	60	16			18	24	

5. ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

1. Предмет і завдання курсу «Історія української державності та культури».
2. Найдавніші стоянки людини на території України.
3. Особливості трипільської культури та її значення.
4. Неолітична революція та її наслідки для господарства і культури.
5. Джерела з вивчення первісної історії України.
6. Кіммерійці, скіфи, сармати: суспільний устрій та вірування.
7. Мистецтво скіфів і сарматів: «звіриний стиль».
8. Античні поліси Північного Причорномор'я: державний устрій.
9. Вплив античної культури на населення українських земель.
10. Взаємини античних держав із місцевими племенами.
11. Розселення слов'ян та їхній суспільний устрій.
12. Утворення Київської Русі: причини та особливості.
13. Прийняття християнства та його значення для культури.
14. «Руська правда» та її значення для права.
15. Архітектура й мистецтво Київської Русі.
16. Діяльність князів Романовичів та коронація Данила Галицького.
17. Особливості політичної системи Галицько-Волинської держави.
18. Міжнародні відносини та зовнішня політика князівства.
19. Культурні традиції та книжність доби.
20. Архітектура та мистецтво Галицько-Волинської держави.
21. Політика литовських князів і наслідки Люблінської унії.
22. Витоки та роль українських братств.
23. Заснування Острозької академії та розвиток освіти.
24. Початок книгодрукування в Україні.
25. Берестейська унія та її наслідки.
26. Запорозька Січ: структура та управління.
27. Визвольна війна середини XVII ст. та створення козацької держави.

28. Конституція Пилипа Орлика як пам'ятка політичної думки.
29. Особливості козацького бароко.
30. Роль Києво-Могилянської академії у культурному розвитку.
31. Ліквідація автономії та імперська політика.
32. «Руська трійця» та українське відродження в Галичині.
33. Кирило-Мефодіївське братство і його ідеї.
34. Валуєвський циркуляр і Емський указ: заборони української мови.
35. Література, театр і музика ХІХ ст.
36. Етапи Української революції 1917–1921 рр.
37. Акт Злуки УНР і ЗУНР 1919 р.
38. Політика українізації 1920-х рр.
39. «Розстріляне відродження» та його представники.
40. Голодомор як злочин тоталітарного режиму.
41. Україна в роки Другої світової війни: окупаційний режим.
42. Рух Опору та діяльність ОУН-УПА.
43. Наслідки Голокосту на українських землях.
44. Відбудова після війни та радянізація.
45. «Шістдесятники» та дисидентський рух.
46. Проголошення незалежності та референдум 1991 р.
47. Конституція України 1996 р.
48. Помаранчева революція: причини та наслідки.
49. Революція Гідності та сучасна війна.
50. Євроінтеграція та культурні процеси в Україні ХХІ ст.

6. ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ ТА МЕТОДИ ДІАГНОСТИКИ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Технології навчання:

- словесні методи (лекція, бесіда, дискусія, усний аналіз історичних фактів та джерел);
- наочні методи (робота з історичними картами, схемами, ілюстраціями, таблицями, документами);
- робота з джерелами та навчально-методичною літературою (аналіз і коментування історичних документів, складання конспектів, тез, рецензій, написання рефератів, есе);
- використання сучасних інформаційних технологій (онлайн-ресурси з історії України, мультимедійні презентації, відео- та аудіоматеріали, електронні підручники, веб-орієнтовані платформи);
- самостійна робота (опрацювання додаткових джерел, підготовка повідомлень, аналіз історичних карт та документів).

Методи оцінювання:

- усне або письмове опитування (фронтальне, індивідуальне, у формі діалогу чи співбесіди);
- тестування (відтворення фактів, хронології, причинно-наслідкових зв'язків);
- аналіз історичних документів і візуальних джерел (робота з картами, документами, статистичними матеріалами);
- підготовка мультимедійних презентацій або мініпроектів;
- підсумковий контроль у формі заліку.

7. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

7.1. Шкала оцінювання результатів навчання за національною системою:

Національна шкала	Теоретична підготовка	Практичні уміння та навички
«Відмінно»	Здобувач має глибокі, системні знання з історії української державності та культури, вільно орієнтується у періодах, подіях, постатях та культурних феноменах, встановлює причинно-наслідкові зв'язки, робить аргументовані висновки. Демонструє уміння узагальнювати матеріал, критично аналізувати джерела (документи, літописи, пам'ятки культури, твори мистецтва).	Здобувач має глибокі, системні знання з історії української державності та культури, вільно орієнтується у періодах, подіях, постатях та культурних феноменах, встановлює причинно-наслідкові зв'язки, робить аргументовані висновки. Демонструє уміння узагальнювати матеріал, критично аналізувати джерела (документи, літописи, пам'ятки культури, твори мистецтва).
«Добре»	Має достатні знання з історії української державності та культури, орієнтується у головних подіях і культурних явищах, здатний відтворити основні факти й поняття, але робить окремі неточності.	Має достатні знання з історії української державності та культури, орієнтується у головних подіях і культурних явищах, здатний відтворити основні факти й поняття, але робить окремі неточності.
«Задовільно»	Знання уривчасті, здобувач відтворює лише окремі факти, події та імена, недостатньо розуміє зв'язки	Знання уривчасті, здобувач відтворює лише окремі факти, події та імена, недостатньо розуміє

	між історичними й культурними явищами.	зв'язки між історичними й культурними явищами.
«Незадовільно»	Володіє фрагментарними знаннями, не орієнтується в основних темах курсу, не може пояснити політичних і культурних явищ.	Володіє фрагментарними знаннями, не орієнтується в основних темах курсу, не може пояснити політичних і культурних явищ.

7.2. Шкала оцінювання результатів навчання за системою ЄКТС:

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
		Оцінка	Пояснення
90-100	відмінно	A	Володіє ґрунтовними знаннями з усіх тем курсу; вільно орієнтується у хронології подій, персоналіях і поняттях; уміє аналізувати документи, карти, робити порівняння та аргументовані висновки; демонструє здатність застосовувати історичні знання для розуміння сучасних процесів
82-89	добре	B	Має міцні знання основного матеріалу, володіє термінами й поняттями; здатний аналізувати історичні явища з незначними неточностями; вміє працювати з картами та джерелами, але потребує додаткового уточнення у складних випадках
74-81		C	Загалом володіє курсом, знає основні події та факти, але допускає помилки у деталях; робить спроби аналізу, проте узагальнення обмежені; здатний відтворити матеріал і

			застосувати його у стандартних завданнях
64-73	задовільно	D	Знає основні теми, але знання фрагментарні; плутає дати та події; здатний виконати завдання за зразком, однак аналіз поверховий; робота з історичними документами й картами обмежена
60-63		E	Мінімальний рівень знань: відтворює лише окремі факти, здатний дати коротку відповідь; не завжди розуміє зв'язки між подіями; аналіз відсутній або неповний
35-59	незадовільно	FX	Не володіє необхідним обсягом знань; не здатний логічно викласти матеріал; припускається численних помилок у датах, фактах, поняттях; аналіз подій відсутній; може перескласти після додаткової підготовки
1-34		F	Знання відсутні або вкрай фрагментарні; не здатний відтворити навіть основні факти курсу; завдання не виконує; потребує повторного вивчення дисципліни

8. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ:

Основні джерела інформації:

1. Бойко О.Д. Історія України: Посіб. для студ. вузів. – К.: Академвидав, 2014. – 720 с.
2. Дещинський Л.Є. та ін. Історія України та її державності: курс лекцій: навч. посіб. – Львів: Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2009. – 476 с.
3. Історія української державності та культури: курс лекцій / Є. В. Перегуда, В. Ф. Деревінський, П. О. Дьомкін та ін. – Київ–Тернопіль: КНУБА, Ф-ОП Шпак В. Б., 2024. – 92 с.
4. Лазарович М. Історія та культура України: підручник. Тернопіль : ЗУНУ, 2023. 731 с.
5. Литвин В. Історія України: підручник / В. Литвин. – Вид. 6-те, доп. – К.: Наукова думка, 2011. – 840 с.
6. Мицик Ю., Бажан О. Історія України. – К., 2015. – 680 с.
7. Революція Гідності 2013–2014 рр. та агресія Росії проти України: навчально-методичний посібник / за заг. ред. П. Полянського; авт. кол.: Головка В., Палій О., Черевко О., Янішевський С. – К.: Київський ун-т ім. Б. Грінченка, 2015. – 36 с.
8. Грицюк В.М., Лисенко О.Є. Найбільша воєнна операція на українських теренах (до 70-річчя вигнання нацистських окупантів з України). – С.4 -20. [Електронний ресурс]// Український історичний журнал. – 2014. – № 5. – С.4–20. – Режим доступу :
9. Толочко П. Київська Русь. – К.: Абрис, 1996. – 352 с.
10. Чухліб Т.В. Гетьмани і монархи. Українська держава в міжнародних відносинах. 1648-1714 рр. –К.: Арістей, 2005. – 640 с.
11. Історія України: довідник для абітурієнтів/С.В.Кульчицький, В.С.Влавова.-Вид п'яте, перероблене та доповнене.-Київ: Літера ЛТД, 2018.-528 с.
12. Гісем О. В. Історія України. Довідник + тести. Повний повторювальний курс, підготовка до зовнішнього незалежного оцінювання. - /

Олександр Гісем. – Кам'янець-Подільський: ФОП Сисин О. В., 2013.- 640 с.

Допоміжні джерела інформації:

1. Бевз Т. А. Феномен «революція» у дискурсах мислителів, політиків, науковців / Монографія. – К., 2012. – 176 с.
2. Верменич Я. В. Донбас як порубіжний регіон: територіальний вимір / НАН України. Інститут історії України. – К.: Інститут історії України, 2015. – 69 с. – (Студії з регіональної історії. Степова Україна) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.history.org.ua/?libid=9942>.
3. Дзюба І. М. Донецька рана України: Історико-культурологічні есеї / НАН України. Інститут історії України. – К.: Інститут історії України, 2015. – 78 с. – (Студії з регіональної історії. Степова Україна) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.history.org.ua/?libid=10029>.
4. Лисенко О.Є. Подолання «міфу війни», або Від якої спадщини ми відмовляємося: науковий дискурс, політика пам'яті та сучасні виклики (з приводу 70-річчя перемоги над нацизмом і фашизмом). [Електронний ресурс] // Український історичний журнал. – 2015. – № 2. – С. 4-21.
5. Турченко Ф., Турченко Г. Проект «Новоросія» і новітня російсько-українська війна / НАН України. Інститут історії України. – К.: Інститут історії України, 2015. – 166 с. – (Студії з регіональної історії. Степова Україна) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.history.org.ua/?libid=10280>.

Інформаційні ресурси:

1. Національна історична бібліотека України. – Режим доступу: <https://nibu.kyiv.ua/>
2. Український інститут національної пам'яті. – Режим доступу: <https://uinp.gov.ua/>
3. Музейний портал України. – Режим доступу: <https://museum-portal.com/>
4. Інформаційно-аналітичний, культурно-просвітницький портал. – Режим доступу: <https://spadok.org.ua/>
5. Журнал «Питання культурології». – Режим доступу: <http://issues-culture-knukim.pp.ua/>

9. ЗМІНИ ТА ДОПОВНЕННЯ

Навчальний рік	Зміст внесених змін та доповнень	Номер протоколу засідання циклової комісії	Підпис голови циклової комісії